

بسمه تعالی
سازمان بهزیستی کشور
معاونت امور اجتماعی

شیوه
تعلیم و تربیت فرزندان
در خانه‌های کودکان و نوجوانان

دفتر امور شبه‌خانواده

۱۳۸۴

کوپال، شهربانو، ۱۳۳۴-

شیوه تعلیم و تربیت فرزندان در خانه های کودکان و نوجوانان / تألیف شهربانو کوپال؛ مدیریت و نظارت نبی الله عشقی ثانی؛ [برای] دفتر امور شبه خانواده. - تهران: سازمان بهزیستی کشور، اداره کل روابط عمومی، ۱۳۸۵.

۶۹ ص.

ISBN 964-06-8526-7

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیفا.

کتابنامه، ص. ۶۹

۱. کودکان - مراقبت شبانه روزی. ۲. کودکان - سرپرستی. ۳. کودکان - پرستاری و مراقبت. ۴. حمایت کودکان - ایران. ۵. آموزش و پرورش کودکان. ۶. آموزش و پرورش نوجوانان. الف. عشقی ثانی، نبی الله، ۱۳۳۹. ب. سازمان بهزیستی کشور. دفتر امور شبه خانواده. ج. سازمان بهزیستی کشور. اداره کل روابط عمومی. د. عنوان.

۳۶۲/۷۳۲

ش ۹ / ۷۷۸۷۳

۵۰۳۶ - ۸۵

کتابخانه ملی ایران

شیوه تعلیم و تربیت فرزندان
در خانه های کودکان و نوجوانان

مدیریت و نظارت: نبی الله عشقی ثانی

تألیف: شهربانو کوپال

اعضای کمیته تخصصی: حمیدرضا الوند، سعید وجدانی، افشین میرمحمدی، مریم صارم پور
مشاورین گروه: دکتر محمدجو، منوچهر بهرامی، رضا بختیاری، محمد پاسدار، محمدحسین
ابدی، دکتر لیلی شیرزادی، فاطمه مصیبی

ویرایش: هادی نیلی

حروف چینی: معصومه افتخاری

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

ناشر: انتشارات اداره کل روابط عمومی سازمان بهزیستی کشور

چاپ: چاپخانه سازمان بهزیستی کشور

نوبت چاپ: اول

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	پیش‌گفتار
۹	مقدمه
	بخش ۱: تعریف مفاهیم
	بخش ۲: برنامه روزانه
۱۷	فصل یکم / برنامه روزانه ایام تحصیل و اشتغال
۲۲	فصل دوم / برنامه روزانه ایام تعطیلات تابستانی
۲۵	فصل سوم / تعطیلات ایام نوروز
۲۶	مراسم سیزده به‌در
۲۸	فصل چهارم / برنامه روزانه و تعطیلات اعیاد مذهبی، سوگواری‌ها و تعطیلات پیش‌بینی‌نشده
۲۹	فصل پنجم / ضوابط اجرایی مسافرت‌ها و اردوها
۳۱	فصل ششم / پول توجیبی
	بخش ۳: بهداشت
۳۴	فصل هفتم / بهداشت عمومی
۳۶	فصل هشتم / بهداشت فردی
۳۷	تذکرات بهداشتی
۳۸	فصل نهم / بهداشت روانی
	بخش ۴: تغذیه
۳۹	فصل دهم / برنامه غذایی
	بخش ۵: امور فرهنگی و مذهبی
۴۴	فصل یازدهم / امور مذهبی
۴۶	فصل دوازدهم / امور فرهنگی - تربیتی
	بخش ۶: آموزش
۴۹	فصل سیزدهم / آموزش کارکنان خانه‌های کودکان و نوجوانان
۵۰	فصل چهاردهم / آموزش فرزندان
	بخش ۷: اوقات فراغت

۵۲	فعالیت‌های اوقات فراغت در کودکان و نوجوانان
۵۴	فصل پانزدهم / امور فرهنگی و هنری
۵۵	فصل شانزدهم / امور ورزشی
۵۵	امور ورزشی تفریحی
۵۶	مسابقه‌ها
۵۶	فعالیت‌های ورزشی حرفه‌ای

بخش ۸: برنامه انضباطی

۵۸	فصل هفدهم / تشویق
۵۸	استفاده موثر از تشویق
۶۱	فصل هجدهم / تعامل و برخورد تنبیهی
۶۱	استفاده موثر از تنبیه

بخش ۹: نمایه

۶۶	فصل نوزدهم / پیش‌نهادهایی برای بهبود کیفیت وضع موجود
۶۸	فصل بیستم / تعاملات و روابط فرزند با خانواده و بستگان
۶۹	فصل بیست و یکم / انتقال فرزندان به خانواده
۷۰	فصل بیست و دوم / ارائه برخی نکات ضروری
۷۱	فصل بیست و سوم / دفتر گزارش

منابع و مآخذ

۷۲	الف) کتاب‌ها
۷۲	ب) قوانین و دستورالعمل‌ها

به نام پروردگار

پیش‌گفتار

خواننده محترم!

مجموعه‌ای که پیش رو دارید، شیوه‌هایی برای تعلیم و تربیت فرزندان در خانه‌های کودکان و نوجوانان است.

این مجموعه آموزشی، شیوه‌های کاربردی برای همه مدیران، مربیان و فرزندان را با هدف یک‌سان‌سازی و نظام‌مند کردن اداره مراکز مدنظر دارد. کتاب از ۹ بخش و ۲۳ فصل تشکیل شده و هر فصل به توضیح یک روش کلیدی می‌پردازد. مجموعه «شیوه‌های تعلیم و تربیت در برنامه روزانه» و «اداره خانه‌ها»، علاوه بر پشتوانه علمی و کاربردی خود از فناوری آموزشی، تعریف مفاهیم و مدل اجرا به‌صورت ساده برای توضیح مطالب و انتقال آن‌ها به خواننده استفاده کرده است.

۱- بخش یک:

به تعریف مفاهیم و واژه‌ها در نظام شبانه‌روزی می‌پردازد.

۲- بخش دو:

این بخش در چهار فصل به برنامه روزانه ایام تحصیل و اشتغال، برنامه روزانه ایام تعطیلات تابستانی، تعطیلات ایام نوروزی، برنامه روزانه تعطیلات مذهبی، ضوابط اجرایی مسافرت‌ها و اردوها، پول توجیبی و مراحل و شیوه پرداخت آن می‌پردازد.

۳- بخش سه:

شامل تعریف بهداشت عمومی، فردی و روانی و شیوه آموزش و رعایت آن است.

۴- بخش چهار:

شامل مبحث تغذیه است و با هدف توضیح دادن اهمیت تغذیه صحیح و ضرورت رعایت بهداشت تغذیه تنظیم شده است.

۵- بخش پنج:

این بخش مربوط به امور فرهنگی، تربیتی و مذهبی است که در آن چگونگی ترویج جنبه‌های مذهبی و شیوه آموزش آن مدنظر است.

۶- بخش شش:

در این بخش برنامه‌های آموزش برای کارکنان و هم‌چنین آموزش برای کسب مهارت‌های زندگی فرزندان توضیح داده می‌شود.

۷- بخش هفت:

شامل برنامه‌های اوقات فراغت و امور فرهنگی و هنری و ورزشی فرزندان است.

۸- بخش هشت:

در این بخش چگونگی برنامه انضباطی فرزندان (تشویق و تعامل و برخورد و استفاده موثر از تشویق و تنبیه و مراحل آن‌ها) بیان می‌شود.

۹- بخش نه:

شامل پیش‌نهادهایی در زمینه بهبود کیفیت وضع موجود و تعاملات و روابط فرزند با خانواده و بستگان، انتقال فرزندان به خانواده و مطرح کردن برخی نکات ضروری است و اهمیت «دفتر گزارش» را یادآوری می‌کند.

امید است موارد ذکر شده که بی‌تردید با شور و علاقه بی‌دریغ کارشناسان به فرزندان این مرز و بوم تدوین و تنظیم شده است، بتواند راه‌گشای علمی و عملی همه دست‌اندرکاران قرار گیرد و با تکیه بر تجربه‌های ارزنده و ارزش‌مند کارشناسان و متخصصین امر تعلیم و تربیت فرزندان بی‌سرپرست، در این زمینه مفید باشد.

شهربانو کوپال

رییس گروه مراکز شبانه‌روزی‌ها

«انسان، به تربیت انسان است.»

مقدمه

خداوند هستی و پروردگار بودن را سپاس می‌گوییم که ما را در به‌انجام‌رساندن کاری کوچک در قلم‌روی بزرگ تربیت فرزندان تحت‌سرپرستی یاری فرمود. می‌دانیم که تربیت فرزندان و مباحث مراقبت در مراکز شبانه‌روزی تا چه اندازه می‌تواند دشوار باشد. هم‌چنین می‌دانیم که زندگی در مراکز حتی با تعداد بسیار کم به دلیل تجمع چند یا چندین نفر از فرزندان از خانواده‌های مختلف و با دلایل متفاوت برای اقامت، می‌تواند امر تربیت را مشکل‌تر سازد. درست هنگامی که درمی‌یابیم که در یک مرحله خاص چگونه با آنان رفتار کنیم، وارد مرحله دیگری از شرایط سنی می‌شوند که شادی‌ها و چالش‌های مخصوص به خود را دارد.

در هر حال، تکلیف مهم ما آن است که دقت کنیم فرزندان سالم، خوش‌بخت و موفق را تربیت کنیم. می‌خواهیم آن‌چه را فرزندان‌مان برای زندگی موفق و سعادت‌مند نیاز دارند، برای آن‌ها تأمین کنیم.

به همین منظور تأکید داریم که باید پیوسته و بی‌وقفه به فرزندان تحت‌سرپرستی درس امیدواری و اندیشیدن به امید بدهیم. امید روندی فعال و آموختنی است، شیوه‌ای از اندیشیدن است که رفتارهای خاصی به دنبال دارد و شرایط و فضاهای خاصی را می‌طلبد و روندی فکری است که تعیین هدف را ساده می‌کند و به ما یاری می‌دهد تا در راه رسیدن به هدف‌هایمان به شیوه مؤثری بکوشیم و در این میان شرایط محیط و رفتار افراد مؤثر در زندگی کودک می‌تواند رشد امید را متوقف یا تقویت کند.

دستیابی به چنین هدف یا اهدافی بی‌شک به نوعی نظم فردی، گروهی و اجتماعی متکی است. به اعتقاد امیل دورکیم «بقا و تداوم یک نظام، و حیات و زندگی

آن، به نظم درونی وابسته است». به همین منظور برای اجرای مناسب برنامه تعلیم و تربیت در مراکز شبانه‌روزی و پرورش امید و سعادت در فرزندان، متکی به برنامه‌ای منظم و سازمان‌پیدا کرده در اجرای فعالیت‌های روزانه آن‌ها هستیم. در همین راستا و برای یک‌سان‌سازی شیوه اداره مراکز و بهبود وضعیت موجود، تدوین این مجموعه و ضوابط اجرای آن در دستور کار قرار گرفت. امید است که اجرای صحیح آن بتواند ما را در دستیابی به اهداف و سیاست‌های دفتر یاری رساند.

نبی ا... عشقی‌ثانی

مدیرکل دفتر امور شبه خانواده